

О.О. Брух, І.Я. Бернадська, Х.С. Мігюшкіна

РОЗВИТОК МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті розглянуто теоретичні засади розвитку міжрегіонального співробітництва. Запропоновано використовувати категорію «міжрегіональне співробітництво» в тому випадку, коли мова йде про співпрацю регіонів, які не є безпосередніми сусідами, але мають спільні інтереси на двосторонньому рівні.

Охарактеризовано основні риси міжрегіонального співробітництва, а саме географічна, політична, адміністративна, інституційна; досліджені ключові аспекти його реалізації (політичні, правові, історичні та інші). Визначено місце міжрегіонального співробітництва в системі нової регіональної політики держави.

Проаналізовано торговельну співпрацю України й Польщі та виявлено позитивну динаміку. Визначено, що інвестиційне співробітництво з Республікою Польща є винятково важливим для країни в цілому та зокрема Волинської області, де частка польських інвестицій сягала 50%.

Ключові слова: міжрегіональне співробітництво, торговельно-економічна співпраця, товарообіг, інвестиції.

Сучасні міжнародні відносини характеризуються досить інтенсивними інтеграційними процесами, серед яких важливу роль відіграє міжрегіональне і прикордонне співробітництво. Україна завдяки вигідному геополітичному положенню має великі потенційні можливості розвитку таких форм, оскільки 19 регіонів (областей) країни є прикордонними, а зовнішній кордон є найдовшим серед європейських країн. Підтримка міжрегіонального співробітництва прикордонних регіонів є інструментом соціально-економічного розвитку регіонів та пом'якшення територіальних диспропорцій.

З розширенням Європейського Союзу та поглибленням інтеграційних процесів в Україні загострилися проблеми, що стосуються трансформації соціально-економічної системи та суспільно-політичного ладу. Зазначене викликає необхідність пошуку шляхів реформування економічних зв'язків України з членами ЄС, насамперед з державами-сусідами, які визначені стратегічними партнерами, що передбачає тісне і найширше двостороннє співробітництво.

Питанням розвитку регіонального та міжрегіонального співробітництва було присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема власне розуміння сутності міжрегіональної та транскордонної співпраці було представлено І. Бабець, О. Бабіною, С. Білою, І. Валюшко, З. Варналієм, Я. Жалілом, Є. Кішем, В. Кривцовою, В. Куйбідом, М. Лендєл, І. Артьомовим, Є. Лукіним, Н. Максименком, Л. Прокопенком, І. Розпутенком, І. Студенниковим, В. Удовиченко та ін. Проте подальшої розробки потребують питання впливу міжрегіонального співробітництва на активізацію зовнішньоекономічної діяльності країни, її регіонів та конкретних суб'єктів господарювання.

Отже, метою статті є дослідження особливостей міжрегіонального співробітництва на прикладі україно-польських відносин в контексті посилення євроінтеграційних процесів.

Міжрегіональне співробітництво окремими вченими визначається, як співпраця між регіональною і місцевою владами переважно в окремих секторах економіки та за участю лише деяких суб'єктів [1]. Однак для визначення поняття «міжрегіональне співробітництво», слід звернутися до Протоколу № 2 Європейської Рамкової конвенції про

транскордонне співробітництво між територіальними громадами та владою. У ст. 1 цього документа встановлено, що «межтериторіальне співробітництво» означає будь-яку спільну діяльність, спрямовану на започаткування відносин між територіальними громадами або владою двох чи більше договірних сторін, крім відносин транскордонного співробітництва між сусідніми властями, включаючи укладання угод про співробітництво з територіальними громадами або владою інших держав [2].

Саме тому поняття міжрегіонального співробітництва доцільно використовувати в тих випадках, коли мова йде про співпрацю регіонів, які не є безпосередніми сусідами (як у випадку з євро регіонами "Карпатський" і "Буг"), але мають спільні інтереси на двосторонньому рівні.

Досліджуючи особливості міжрегіонального співробітництва, слід звернути увагу на те, що провідні вітчизняні вчені, такі як: Я. Жаліло, С. Біла, І. Бабець, І. Валушка та інші [3], тривалий час ґрунтовно вивчають переваги міжрегіонального співробітництва на локальному та міжнародному рівнях. У випадку, коли мова йде про співпрацю між регіонами всередині країни, активізація відбуватиметься після переходу від торгової до проектної моделі взаємовідносин регіонів. Мова йде про підготовку та реалізацію на міжрегіональному рівні проектів і програм, що забезпечують спільну участь в освоєнні (використанні) ресурсних потенціалів регіонів і досягненні на цій основі синергетичного ефекту [3].

На думку вищезгаданих учених міжрегіональне співробітництво займає основне інтегруюче місце в системі нової регіональної політики, поєднуючи між собою її основні складові: "стратегію регіонального розвитку - євроінтеграційну стратегію - стратегію модернізації країни".

В рамках співпраці регіонів відбувається конвертація завдань модернізації країни в конкретні модернізаційні завдання розвитку регіонів, передбачені відповідними регіональними стратегіями - формується визначеність місця і ролі регіону в загальнонаціональній стратегії модернізації. У той же час модернізаційний вимір набуває і стратегія регіонального розвитку, орієнтована на вирівнювання і консолідацію соціально-економічного рівня розвитку країни - формуються обґрунтовані принципи для запобігання «зрівнялівки», модифікується позиціонування регіону в міжрегіональному поділі праці [3].

Ефективна реалізація міжрегіонального співробітництва передбачає можливість створення організаційної структури та системи фінансування у формі міжнародних міжрегіональних асоціацій, об'єднань, консорціумів і т.п. згідно з чинним законодавством України. Основні риси та інституційні засади реалізації міжрегіонального співробітництва наочно демонструє рис. 1.

За допомогою інструментів міжнародного міжрегіонального співробітництва практичного виміру набуває євроінтеграційна стратегія України, створюється можливість реалізації зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів стратегії держави.

Основними рисами, що характеризують міжрегіональне співробітництво позначені наступні: географічна (співробітництво в рамках території, яка має конкретне географічне положення, не обов'язково сусідське); політична - території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав; адміністративна; функціональна - може здійснюватися в різних формах.

Що стосується основних аспектів реалізації міжрегіонального співробітництва, то тут можна виділити кілька груп. Правові аспекти реалізації міжрегіонального співробітництва ґрунтуються на наступному:

- здійснення міжрегіонального співробітництва не приводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення зі статусом юридичної особи;
- правове регулювання на території кожного з членів угоди про співробітництво здійснюється відповідно до чинного законодавства держави про міжрегіональне (зовнішньоекономічне) співробітництво;

• органи сприяння міжрегіональному співробітництву виконують координаційні функції і не мають владних повноважень, а також не можуть підміняти собою органи влади, що діють на території держав-членів.

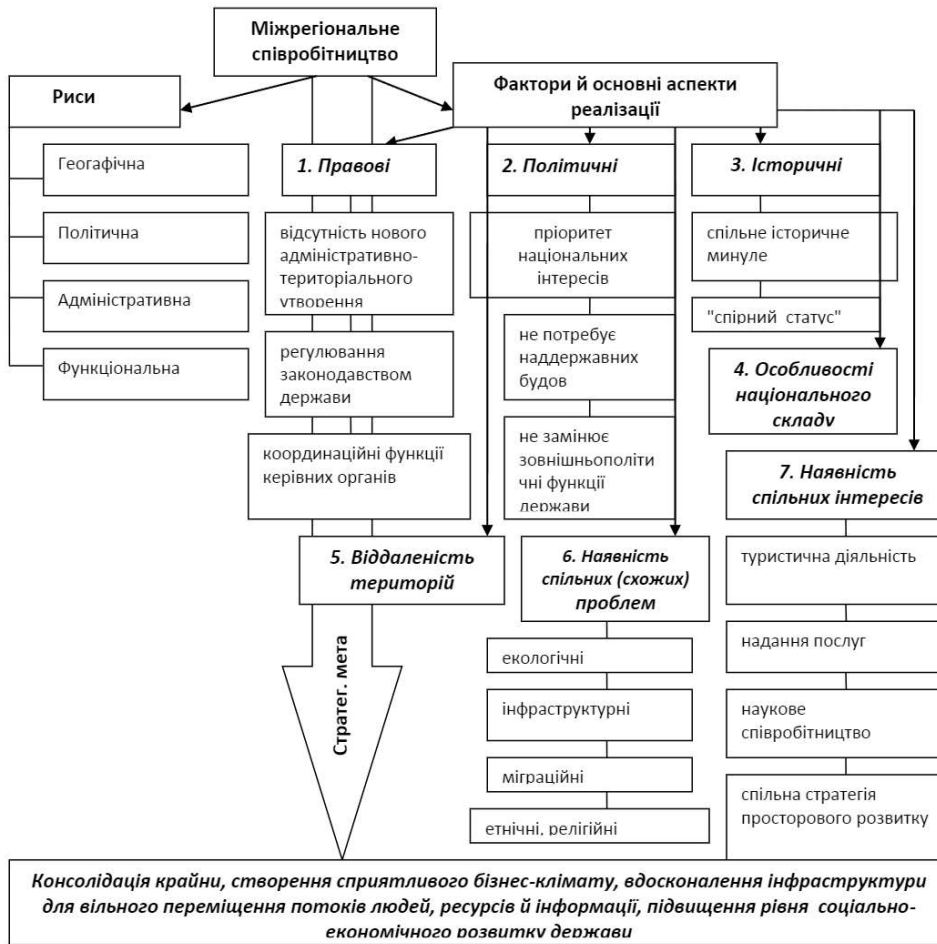

Рис. 1. Основні риси та інституційні засади реалізації міжрегіонального співробітництва

Другу групу можна охарактеризувати як політичну. У цьому сенсі міжрегіональне співробітництво:

- не діє проти інтересів національної держави;
- не вимагає наддержавних утворень;
- у своїй діяльності не підміняє зовнішньополітичні функції держав.

Третя група факторів - історичні. У переважній більшості випадків міжрегіональним співробітництвом охоплені території, що мають спільне історичне минуле і навіть колись входили до складу однієї держави. Іноді угоди про міжрегіональне співробітництво укладаються між територіями, які в досить недалекому минулому мали так званий "спірний статус", тобто право володіння такою територією, що належала одній державі, оскаржувалося сусідньою, яка має з нею спільний кордон.

Особливості, які відносяться до четвертої групи, пов'язані з національним складом територій, що беруть участь в угоді про співробітництво. Як правило, це багатонаціональні території або регіони, де проживають представники кількох етнічних груп. У багатьох випадках на територіях суміжних прикордонних регіонів проживають представники досить численних національних меншин, яка представляють національну більшість країни, розташованої по іншій бік кордону.

П'ятою групою факторів є те, що території або регіони, які підписують угоди про міжрегіональну співпрацю часто є периферійними по відношенню до адміністративних центрів своїх країн (у разі локального рівня).

Шоста група чинників ґрунтується на спільності проблем, що притаманні територіям або регіонам, які здійснюють міжрегіональне співробітництво. Це можуть бути проблеми локального, транскордонного або міжнародного характеру. Для вирішення їх необхідно об'єднання зусиль не тільки держав-сусідів, але й інших країн. Як правило, до таких проблем відносяться екологічні та природоохоронні, інфраструктурні, транспортні та комунікаційні, проблеми міграції та використання трудових ресурсів та інші.

І звичайно, для посилення ефективності міжрегіонального співробітництва необхідні чітко визначені спільні інтереси учасників. Для цієї групи факторів типові інтереси в торгово-економічній площині з урахуванням місця учасників у міжтериторіальному поділі праці; в сфері спільного розвитку туристичної діяльності, наданні взаємних послуг, створенні мережі співробітництва у сферах науки, освіти і культури. Універсальною сферою спільних інтересів для членів будь-якого міжрегіонального співробітництва є визначення загальної стратегії просторового розвитку [4].

Розвиток міжрегіонального співробітництва з Республікою Польща є пріоритетним напрямком зовнішньої політики України. Геополітичне розташування України та Польщі, територіальна близькість, традиційні економічні зв'язки та взаємний інтерес створили сприятливі передумови для того, щоб торговельно-економічні відносини між Україною та Республікою Польща набули якісно нового виміру.

Економічні відносини між Україною та Польщею регулюються міждержавними угодами (близько 200 угод) й охоплюють головні питання, пов'язані з економічною співпрацею, охороною інвестицій і униканням подвійного оподаткування, а також низкою міждержавних угод, котрі стосуються окремих питань співробітництва[5,6].

Українсько-польські міжрегіональні відносини мають певні етапи і цикли розвитку. Для них характерні періоди активізації, гальмування, пошуків компромісів і певного охолодження. Це пов'язано як з внутрішнім розвитком українського і польського суспільств, так із зовнішніми факторами: світовою кон'юнктурою, позицією провідних західних держав стосовно тих чи інших подій у світі і їх впливом на зовнішню політику України та Польщі.

Республіка Польща є найбільшим торговельним партнером України серед країн Центрально-Східної Європи та займає за результатами 2013 року четверте місце за обсягами взаємної торгівлі серед країн світу в цілому(рис. 1)[7].

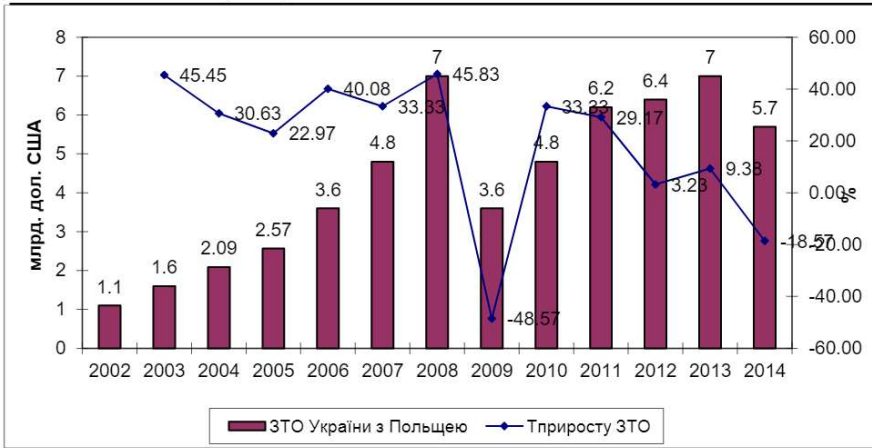

Рис.1 Обсяги і темпи приросту зовнішньоторговельного обігу України з Республікою Польща, 2002 – 2014 рр., млрд.дол.США, %

Коментуючи зміни зовнішньоторговельного обігу між Україною та Польщею, слід зазначити, що впродовж 2002-2008рр. відбувалося стабільне піднесення торговельних відносин, досягнувши максимального рівня у 7 млрд. дол.США. Світова фінансова криза мала свої наслідки і на зовнішньоторговельні відносини країн. Спостерігалось падіння обсягів торгівлі у 2009р. на 48%, порівняно з попереднім роком, але станом на 2013р. (6995 млн.дол.США) вдалося відновити зовнішньоторговельний обіг до докризового рівня.

Стосовно інвестиційного співробітництва, слід зазначити, що обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за підсумками 2014 р. склав 45,9 млрд. дол. США. З них польські інвестиції - 0,831 млрд. дол. Сьогодні, якщо виключити Кіпр – 29,9%, Польща на одинадцятому місці з усіх світових інвесторів в економіку України (1,8%) (рис. 2) [7].

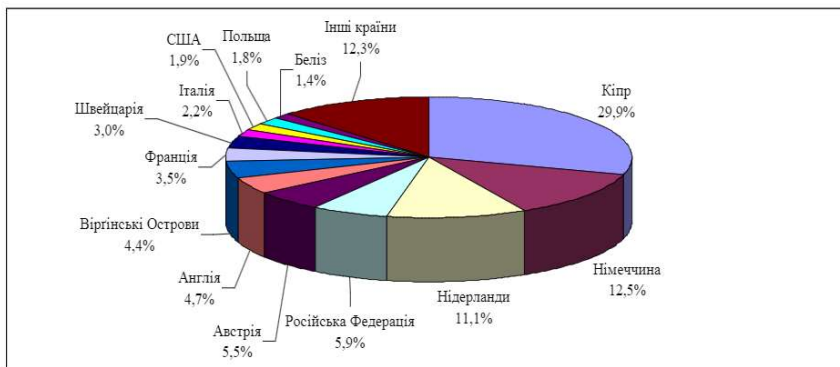

Рис. 2. Географічна структура ІІІ України за 2014 рік, %

Незважаючи на доволі низькі відсотки Польщі у загальному обсязі інвестування економіки України, її вага для окремих областей доволі суттєва. Так, аналізуючи динаміку надходження капіталу у Волинську область, слід відзначити, що протягом останніх років частка Польщі коливалась від майже 50% у 2009 році до 9% у 2012. (табл. 1) [8].

Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій у Волинську область протягом 2008-2014 рр.

Рік	Обсяги ІІІ у Волинську область, млн. дол. США		Частка Польщі в іноземних інвестиціях Волинської області, %
	усього	у тому числі польських	
2008	392,4	151,0	38,8
2009	269,2	160,8	48,9
2010	332,4	31,2	46,1
2011	218,6	31,1	12,9
2012	291,4	32,4	9,0
2013	380,5	38,9	11,5
2014	271,8	38,0	14,0

Стосовно географії надходження капіталу у Волинську область, необхідно відзначити, що Польща до 2010 року займала лідируючу позицію серед інвесторів. У 2011-2013 рр. її змістили Кіпр (36,6% у 2013 році) та Віргінські острови (11,6% у 2013 р.); у 2014 році Польща піднялася на друге місце за обсягом прямих іноземних інвестицій, обігнавши Віргінські острови (14% проти 8%).

Зрозуміло, що взаємодія в торговельно-економічній сфері є основою для зміцнення українсько-польського стратегічного міжрегіонального партнерства. Проте, міжрегіональна співпраця - це не тільки один з вагомих резервів збільшення обсягів товарообігу та інвестицій між країнами, розвитку контактів малого й середнього бізнесу, здійснення перспективних бізнес-проектів, це ще й партнерство з пошуку таких принципів у сфері міжнародної безпекової політики, які б враховували як інтереси двох держав, так і складали б елементи загальної безпеки та стабільності. Крім того, Україна зацікавлена в розвитку гуманітарного співробітництва з Польшею, налагодженні та зміцненні контактів між відповідними державними органами виконавчої влади, пошуку нових форм взаємодії у сфері культури, освіти та науки, інформації, молодіжних обмінів [9].

Отже, розвитку міжрегіональної діяльності, зокрема торговельної діяльності як промислових, так і підприємств невиробничого сектору повинні сприяти дії регіональних органів влади, які мають створити: державний інформаційний портал в сфері міжрегіонального співробітництва; забезпечувати інвестиційну підтримку міжрегіональних проектів; проводити заходи з метою налагодження ділових контактів; створити спеціалізовані структури в системі органів влади (накшталт створеної у Дніпропетровській обласній державній адміністрації Координаційній раді з питань прискорення євроінтеграційних процесів), що відповідатимуть за розвиток і координацію міжрегіональних зв'язків; проводити навчальні семінари з питань міжрегіонального співробітництва.

Таким чином, підприємництво, бізнес-структури та суспільство в цілому повинні розраховувати на сприяння органів державної влади в організації та здійсненні міжрегіональної діяльності.

Отже, міжрегіональне співробітництво являє собою консолідацію зусиль, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між країнами, їх регіонами, представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Міжрегіональне співробітництво здійснюється за різноманітними програмами та передбачає велику кількість заходів, які здійснюються державами-партнерами та залежать, здебільшого, від тих цілей, які вони прагнуть досягти. В цілому воно сприяє: зміцненню взаємної довіри та безпеки; розвитку транспортної інфраструктури; взаємодії у сфері

боротьби з нелегальною міграцією та організованою злочинністю; ефективному використанню людських ресурсів шляхом створення спільного ринку праці; поглибленню культурних та комунікаційних зв'язків; розвитку туризму; активізації торговельно-економічного співробітництва; залученню іноземних інвестицій для реалізації спільних проєктів; спільному використанню енергетичних ресурсів; виробленню спільної стратегії охорони довкілля; боротьбі з наслідками стихійних лих та екологічних катастроф (паводки, землетруси та ін).

Міжрегіональне співробітництво на локальному рівні розглядається як спосіб зниження або нівелювання соціально-економічних диспропорцій між найбільш розвиненими і відсталими регіонами країни. Міжрегіональне співробітництво України відрізняється безліччю напрямків та здійснюється на різних рівнях.

Список використаної літератури

1. Матеха А.С. Методи підвищення ефективності міжрегіонального економічного співробітництва [електронний ресурс] / А.С. Матеха // Вісник Хмельницького національного університету - 2014 - № 2. Т. 2. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua
2. Лагно В.Т. Розвиток міжрегіонального співробітництва України та країн ЄС [електронний ресурс] / В.Т.Лагно. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua
3. Міжрегіональне співробітництво у системі нової регіональної політики України / С. О. Біла, І. Г. Бабель, І. В. Валюшко, Я. А. Жаліло [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2011. – 32 с.
4. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як крок до визначення концепції регіональної політики [Електронний ресурс] / І. Студенніков. – Режим доступу: <http://ewi.org.ua/chastyna-7-transkordonne-spirovbitnytstvo-yak-krok-do-vyznachennya-kontseptsiji-rehionalnoji-polityk-y/>
5. Kamiński A. Z. Stosunki polsko-ukraińskie: raport / A. Z. Kamiński, J. Kozakiewicz. — Warszawa: CSMISP, 1997. — 58 s.
6. Посольство України в Республіці Польща [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua>
7. Державний комітет статистики України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Волинська обласна державна адміністрація. – Офіс. веб-сайт. – Режим доступу: <http://voladm.gov.ua/>
9. Павліха Н. В. Особливості транскордонного інвестиційного співробітництва України та Польщі / Н. Павліха, М. Лугова // Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи: наук. зб. / СНУ ім. Лесі Українки, Ін-т Польщі. - Луцьк, 2013. - Т. 2. - С. 71-75.
10. Артёмов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України [монографія] / І.В. Артёмов – Ужгород: Ліра, 2009. – 520 с.

O. Bruch, I. Bernatska, H. Mityushkina

INTERREGIONAL COOPERATION DEVELOPMENT IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES INTENSIFICATION

The article describes the theoretical basis for the development of interregional cooperation. It is proposed to use the category of "interregional cooperation" in the case when it comes to cooperation of regions, which are not direct neighbors, but have a common interest at the bilateral level.

Describe the main features of the inter-regional cooperation, namely the geographic, political, administrative, institutional; explored key aspects of its implementation (political, legal, historical and other). The place of inter-regional cooperation in the new regional policy.